

Ступар Владимир*

Универзитет у Источном Сарајеву
Православни богословски факултет
Светог Василија Острошког, Фоча

Црква као неисцрпни извор надахнућа

Резиме: Искуство живота са Светом Тројицом у оквирима црквеног тајинства остварује се као надахнуће или благодат Светога Духа. Црква свој идентитет заснива на делатности Светога Духа који увек чини Христа присутним у литургијском опиту и личном искуству верних који онтолошки остварују слободу, љубав и живот у евхаристијском јединству са Светом Тројицом, светом и једни са другима. На овај начин открива се не само есхатолошка истина о обоженом човеку, већ пре свега истина о Тројичном Богу као Богу Љубави.

Кључне речи: Обожење, Света Тројица, благодат, надахнуће, слобода, љубав, вечни живот, творевина, Црква, заједница.

Када бисмо могли једном речју да откријемо тајну човековог васпитања и образовања у Цркви, та реч би била обожење. Појам обожења за савременог човека је апстрактан и на први поглед нема везе са стварним животом у данашњем свету. Може да се схвати као индивидуална духовност или усавршавање које ће можда бити у будућности оствариво кроз развој науке и технологије. Дакле, за данашње људе, оптерећене теретом свакодневних брига и потраге за сигурношћу и срећом, тајна обожења остаје сувише имагинарана и нестварна. Човеку у нашем веку Црква нуди реалност живота у заједници са Христом у Светом Духу. Имагинарност или неразумевање појма не укида суштинску потребу човека за обожењем. Иако обожење може бити тема само уског круга људи који се баве овом тајном на нивоу академске теологије или садржај живота истинских боготражитеља који живе као обожене личности у Цркви, егзистенцијални крик данашњег човека све више се чује. Сведочанство нових људи преображених у Христу представља наду и позив за лично учешће у Цркви. Наитије Светога Духа за опит живота у Христу у оквирима литургијске онтологије представља надахнуће Цркве, односно сваке личности која живи у Христу. Међутим, задатак свих оних који припадају Цркви јесте да не само речју већ и самим својим постојањем проповедају Јеванђење. Обожење у Цркви, која је „радионица вечног спасења”, како би то рекао преподобни Ава Јустин, плод је духовног живота. По речима

* vlado.stupar@gmail.com

Владике Атанасија, „Дух Свети пројављује нашу синовску љубавну повезаност са Богом Оцем у Христу, исцељујући наше слабости и испуњујући наше недостатке“ (Јевтић 1993: 172). Последица дејства Светог Духа у Цркви је обожење и преображај човека од биолошког бића ка еклисиолошком и есхатолошком заједничењу са Светом Тројицом. Због мисије Цркве и због њеног бића које није од овог света, односно које је укорењено у Истини вечног живота, покушаћемо да терминологички искористимо појам „надахнуће“ који је ближи савременом човеку али који открива смисао човекове боголикости и трагања за Богом.

Термин „надахнуће“, који има више уметнички и креативни призвук, нарочито у стваралаштву на пољу културе и уметности, могао би данашњем човеку да понуди целовиту слику искуства пуноће живота људи са Богом којим живи Црква. Рођење Цркве у историји остварује се надахнућем или силаском Светог Духа на апостоле. Идентитет Цркве је Свети Дух који отвара есхатолошку димензију вечног живота у времену и који наново рађа и пресаздава људе у Господу Исусу Христу у синове и кћери Божије. „Ова врста надахнућа, за разлику од уметничког или философског, припада другом плану Бића. И философско надахнуће, својствено палој природи нашој, може бити схваћено као дар од Бога, али дар који још увек не даје сједињење са Личним Богом, па чак ни интелектуално знање о Њему“ (Софроније 1996: 95). Потрага за инспирацијом или надахнућем у учмалости свакодневнице, која је оптерећена најразличитијим загађењима у сфери духовног живота, основна је карактеристика времена у коме живимо. Из тог разлога сматрамо да би појам надахнуће, за којим савремени човек трага, био разумљивији онима који су у егзистенцијалном вапају за вечношћу. Потреба да будемо надахнути постаје толико велика да се грозничаво тражи било шта у овом свету, што би утолило жеђ за смисленим постојањем. У том погледу средства која могу да „стимулишу“ човека постала су неопходност како би човек био „функционално“ биће унутар цивилизацијског оквира којим се реализује човеков биолошки живот.

А будући да је човек призван да бити по образу Божијем, јер је и створен да постане бог по благодати, он, чим се не креће путем обожења, почиње да осећа празнину у себи, осећа да нешто није у реду. Он покушава да ту празнину испуни разним садржајима, али ипак не проналази истинску срећу. Човек, гушећи се, ствара измишљени, површни, мали и ограничени свет, у коме сам себе поробљује и заточује. Он организује свој живот тако да никада нема мира, да никада не бива сам са собом. И оно што неки покушавају са дрогама, то он покушава са буком, напетом, телевизијом, радиом и информацијама о свему и свачему: да заборави, да не размишља, да не брине, да се не сећа да је на погрешном путу и да се удаљава од свог циља (Капсанис 2004: 16–17).

Поред не тако очигледно штетних стимулатора који се нуде савременом човеку као замена за истинско надахнуће, имамо и оне који су у потпуности штетни и негативни за човекову душу и тело. Раширеност употребе разних дрога, од лаких,

преко тешких до смртоносних, представља озбиљан проблем не само у оквири-ма борбе против зависности од наркоманије већ и у свеукупности савременог друштва. Посебан нараштај који је погођен јесу млади, односно деца још од основношколског узраста. Овде само напомињемо колико је овај проблем сложен, али нас не интересују последице већ узрок због кога се прибегава употреби средстава која „стимулишу“ или „надахњују“ савременог човека. Откуд се јавља тако јака потреба за надахнућем?

Као што смо навели, надахнуће може бити позитивно или негативно, односно извор надахнућа може бити или од Бога или од противника и непријатеља човековог. У црквеном опиту, надахнуће које је од Бога означава се као дејство благодати, а негативно утицаји демона на човека представљају прелест или обману. Свети Серафим Саровски, учитељ благодатног живота, објашњава у чему је видљива разлика у дејству благодати и прелести демонске.

Дух Божији опомиње нас на речи Господа нашег Исуса Христа, и дејствује заједно са Њим, увек истоветно, радујући срца наша и управљајући стопе наше на пут миран, а дух лукави, бесовски, мудрује супротно Христу, и дејства његова у нама су смуђујућа, бунтовна и испуњена телесном похотом, похотом очију и надменошћу живљења (Левитски 1995: 462).

Бунт против Бога и сваког поретка којим је мудрост и љубав Божија обдарила човека данас се кроз све видове културне делатности, а нарочито музике, филма и савременог сликарства, исказује као нешто авангардно и ново. Начин човековог живота, исхрана, мода, употреба алкохола, цигарета, отуђење од природе, екстремни и опасни по живот изазови који нуде адреналинско узбуђење видљиви су знакови који откривају унутрашњу потребу за радошћу живота. Међутим, овакав приступ животу деградација је личности у индивидуу и погодује распрострањању и популаризацији наркотика међу младима. Потреба да се доживи пуноћа која човеку недостаје, замењује се узбуђењем и изазовима кроз екстремне спортове, сексуалну разуданост и брз начин живота који нуди савремена цивилизација. То све изазива још већу жељу за истинским надахнућем које се погрешним средствима и на погрешан начин, када се окуси све што живот пружа, претвара у претежак духовни терет. Једна од последњих опција је потрага за излазом у забраву или бекство у лажни рај кроз употребу наркотика. На тај начин се потрага за слободом и љубављу покушава задовољити. Погледајмо пре свега како се тајна човека открива из перспективе Божијег Откровења, као надахнуће кроз стварање човека, а затим како Црква живи тим истим Откровењем у вечној заједници са Светом Тројицом, која је пуноћа живота и бесконачно надахнуће.

Божије стварање човека као надахнуће

Откровење као надахнуће Божијих пророка Светим Духом, затим Предање које је предање Светог Духа, богослужење које је дисање Светога Духа, као и тумачење

чење светих Отаца, представљају оквир за разумевање тајне која се назива човек. Стварање човека по Божијем образу и подобију је чињеница која открива не само човеков почетак већ и човеково бесконачно назначење. Ова чињеница и Божије дело нам откривају велику и непојмљиву Божију љубав према човеку. Бог не ствара човека само као украс творевине, већ жели да човек слободно учествује у животу Свете Тројице. Живот који превазилази искуство биолошког постојања, а уједно биолошком постојању даје пуни смисао, у Православној Цркви се назива обожење, које се манифестује као надахнуће од Бога. То надахнуће је делатност Светог Духа или благодат која човека испуњује и обожује.

Световно је увек несавршено, односно постоји само као пало, огреховљено и дефектно стање створења. Ово важи особито за човека чија је природа „богоцентрична“. Ову „богоцентричност“ коју грчки Оци увек подразумевају као стварно „учествовање“ у Божијем животу, човек је добио кад је био створен и кад му је Бог „духнуо у нос дух живота“ (Пост 2,7). Овај „дух“ Божијег живота који је поистовећен са Светим Духом на основу превода Септуагинте, јесте оно што је учинило да човек буде „слика Божија“ (Мајендорф 1989, 207).

Дакле, надахнуће Светог Духа је човекова истинска природа и у том контексту се може слободно рећи да се човек без Светог Духа налази у неприродном стању. То неприродно стање видљиво је као живот без заједнице са Светом Тројицом. Поставља се питање како онда човек може да живи ако није надахнут Светим Духом или како може да прихвати лажно надахнуће које долази од демона? Одговор на ова питања дају Свети Оци који човека посматрају као подобие Божије тек када је Бог „духнуо дах живота у лице Адаму“. Саздан од праха земаљског, Адам је био живо биће имајући душу, дух и тело и био је жив у биолошком смислу, али Света Тројица оживљава Адама на есхатолошком, вечном плану надахнућем Светог Духа.

И био би као и сва остала створења, јер, мада би имао тело, и душу и дух, унутра у себи не би имао Духа Светога. Када је, пак, Господ Бог духнуо у лице Адаму дах живота, тада је тек, према речима Мојсејевим, „Адам постао душа жива“, тј. савршено подобра Богу, и као и Он, бесмртна у векове векова (Свети Серафим Саровски 2000: 181).

Адамова бесмртност и оживљавање човекова је права природа и испуњење јер се боголикост открива у заједници са Светом Тројицом, као благодат или надахнуће Светога Духа. У том смислу се разуме и заповест Божија о неједењу плода са дрвета познања добра и зла, јер је последица непослушања Божије заповести увела смрт, односно без Светог Духа човек се пројавио на неприродан начин као онај који је остао без живота. Умирање човека значило је заснивање постојања само на себи, тј. на праху земаљском, што је значило да се лишавањем заједнице са Светом Тројицом човек одрекао вечног живота. У том контексту разумљиво

је Божије упозорење човеку да ће у онај дан у који окуси од забрањеног дрвета умрети. Дакле, када је остао без Светога Духа, односно без благодати и заједнице са Светом Тројицом, човек и његово постојање показали су се као умирање.

Човек треба да зна да људско биће, будући да има душу и тело, такође, подлеже двострукој смрти: једна је смрт душе, а друга смрт тела. Следствено томе, постоје и две бесмртности, једна је душевна а друга телесна, и обе су својствене једном човеку, јер човек је и душа и тело. Према томе, Адам је умро душевно чим је окусио плод, а тек после девет стотина и тридесет година умро је и телесно. Пошто је телесна смрт одвајање душе од тела, тако је душевна смрт одвајање Духа Светог од душе (Свети Симеон Нови Богослов 2008: 46-47).

Бог који је Љубав (1 Јн 4,16) и који жели вечно добро људима не кажњава човека, већ казна постаје благослов, пошто човек никада не би могао остварити своје назначење, односно обожење, да је вечно остао у стању у које је доспео након пада. Такво стање за човека би било равно вечној смрти и аду јер је пакао немогућност заједнице са Богом. У том смислу Свети Оци видели су смрт као прекидање греха и корист за човека јер промашај постаје ограничен. „Ипак нешто задобија и од тога: смрт и прекид греха, да не би зло било бесмртно, те (тако) казна постаје човекољубље, јер сматрам да Бог тако кажњава“ (Свети Григорије Богослов 2001: 56).

Божија намера и благовољење није била да човека казни нити да прародитеље изгна из раја, већ да човека истински спасе и уведе у заједницу са Собом. Човеком промашај и немогућност да кроз самообожење оствари своје вечно назначење, тј. да буде бог по благодати јер се лишио Светога Духа, Христос остварујући нераскидиво јединство са човеком превазилази смрт и отуђеност човека од Бога. Дело Христово је пуноћа и откривање не само иконе већ и подобија човековог. Света Тројица, стварајући свет и човека у њему, припремају кроз човека целокупну творевину за вечну заједницу у Господу Исусу Христу која се остварује вољом Очевог и делатношћу Светога Духа. Овде се открива не само циљ стварања човека већ и целе творевине да постане Тело Христово, односно Црква.

Тајна човековог образа и подобија открила се у тајни Богочовека Господа Исуса Христа, односно стварно човеково назначење се испунило у Христу у коме обитава сва пуноћа божанства телесно. А Христос је увек присутан у Цркви делатношћу Светога Духа јер Дух Свети чини Христа реално присутним у Тајнама Цркве, односно у Цркви као Светајни. Надахнуће или дисање Светога Духа је заједница Свете Тројице која уводи човека у божански живот не само на почетку, када је човек створен по образу и подобију, већ у Христу који је коначни циљ стварања. Охристовљење човека бива у Цркви као стварност живота која је остварена Светим Духом.

Бог нам заиста у пуном смислу дарује Свој живот у наше лично власништво. Његова предвечна слава се усељава у оне који су Њиме искупљени, и при том

не као нешто додатно, несвојствено нашој природи; не као присуство у нама нечег „туђег“, „неприродног“ (уп. Лк 16,11–12). Не. Истинско обожење се састоји у томе да се разумној твари заиста и занавек неотуђиво саопштава беспочетни живот самог Бога. Другим речима: човек „ипостасира“ живот Бога, слично томе као што је Бог, оваплотивши се, ипостасирао – примио у своју Ипостас – форму нашег бића. У долазећем веку, јединство Бога са човеком ће постати пуно у свој садржини Његовог бића – осим, наравно, у истоветности по суштини (Софроније 1996: 95).

Пад човека као обезблагадаћење и губитак надахнућа

Знање о узвишености и савршенству у коме се налазио човек пре пада сагледава се из перспективе Цркве као искуство заједнице са Светом Тројицом. Благодат Светог Духа којом се налази Црква у есхатолошком предокусу будућег Царства Божијег као и овом веку које се назива историјским ходом Цркве, могуће је направити поређење човековог стања пре пада и човековог стања после пада. У Цркви имамо искуство новог рођења („Ако се ко не роди водом и Духом, не може ући у Царство Божије,“ Јн 3,5) и новог начина постојања у заједници, а са друге стране имамо искуство живота ван заједнице као индивидуално преживљавање на биолошком плану. Савршени живот у Христу открива се у Цркви не као повратак човека у рајско стање јер Христос Собом дарује пуноћу постојања људске природе. Обезблагадаћени живот, тј. свођење човека само на биолошку ипостас без Светог Духа и заједнице са Светом Тројицом, представља суштину човековог пада.

Свети Оци говоре о посебној „икономији“ Духа Светога (Рим 5,12–19; Гал 4,19), зато што је Он сам освећење. Свети Кирило Александријски наглашава посебну улогу Духа у личном приступању кроз божанску благодат. Сваки освећујући дар долази од Оца, кроз Сина у Светом Духу. Сједињујемо се са Оцем кроз Сина у Духу Светоме, или Дух упечаћује у душу нашу икону Сина, који је икона Оца. Дух не замењује Христа, него Га доноси у нас, изображава Га у нама или, јасније, уобличава нас у Њему. У Духу постајемо саобразни, то јест примамо облиције Свете Тројице, које је слобода у заједници (Јн 8,31; 2 Кор 3,17). Другим речима, обожење је лично дело Духа (2 Петр 1,4; Јн 10,30) (Брија 1999: 115–116).

То значи да Црква нуди савременом човеку могућност да у заједници Светог Духа буде истински надахнут животом Свете Тројице. Само тако надахнут човек може да открије своју истинску природу и спозна да одвојеност од Цркве представља одвојеност од Христа, односно одвојеност од пуноће човечности која се огледа у обожењу. Само обожење није негирање човекове слободе већ пуноћа исте. Само слободан човек може бити истински надахнут, а слобода се открива као начин постојања. Управо такав начин постојања у слободи се остварује у Цркви као делање Светог Духа. По речима Светог Јована, „врхунац тајне је у томе

што се човек обожује приклањајући се Богу: обожује се, наиме, учествовањем у божанској светлости, а не заједничарећи са божанском суштином“ (Свети Јован Дамаскин 1997: 208). Прародитељи нису били ограничени својом створеношћу већ су били призвани од Бога на заједницење са Њим, на слободну сарадњу и остваривање живота као обесмрћење и храћење са благословом Божијим.

Бог је првоствореним људима понудио могућност живота, „истинског живота“ непропадљивости и бесмртности, дарујући му свет, храну, као чињеницу заједнице са Њим. Али остваривање живота као чињенице заједнице и односа свакако је плод слободе – не постоји нужна или наметнута заједница или љубавни однос. То значи да је рајски живот првостворених људи обухватио и могућност да се људско постојање не оствари као чињеница заједнице и односа са Богом него да се оствари из себе, сама по себи, црећи егзистенцијалне силе из саме себе, односно само из своје тварне природе (Јанарас 2000: 116).

Пуноћа живота и Божије надахнуће као дар Светог Духа у Цркви се открива као заједница Тела и Крви Христове. Саборно и слободно учешће у Цркви као однос Бога и људи који то желе и који то слободно прихватају као начин остваривања пуноће постојања, суштина је литургијског живота, као и предокус вечности. Надахнуће Светим Духом је личносно учешће у благодати и бесмртности, односно у литургијском познању и искуству обожења човека које се прима вером и слободом. У том смислу потреба човека за слободом остварује се кроз веру и стицање врлина. Врлински живот је у суштини наставак опита Литургије у личном ослобођењу човека од несавршенства кроз надахнуће Светим Духом. У том смислу Свети Василије Велики открива човекову потребу за освећењем када истиче да се Духу Светоме

обраћа све што има потребу за освећењем; Њега желе сви они који врлински живе, јер бивају орошени Његовим дахом и примају помоћ у достизању задатог циља саобразног њиховој природи. Он, дакле, све чини савршенима, а Сам ничега није лишен. Не живи тако што однекуд прима живот, него Сам дарује живот; не узраста тако што прима нешто што већ нема него је од почетка потпун; темељи се на Себи Самоме и свугде се налази. Он је извор освећења, умствена светлост, коју приликом трагања за истином, Собом предаје сваком словесном бићу као неку врсту просвећења. Неприступан је по природи, а појмљив само по доброту; све испуњава Својом силом; у Њему заједничаре једино достојни, и то не у једнакој мери, пошто Он своје деловање одмерава саобразно њиховој вери (Свети Василије Велики 2016: 232).

Искуство есхатона као темељ надахнућа

Уколико бисмо занемарили истину Цркве која је у есхатолошкој пуноћи неразоривог јединства Бога и човека као Тело Христово, онда бисмо педагогију Цркве могли

потпуно истргнути из контекста и тумачити произвољно. Једна од основних карактеристика ране Цркве била је есхатолошко ишчекивање скорог доласка Христовог и коначног суда над овим светом. Из данашње перспективе, та есхатолошка усмереност Цркве посматра се као историјска чињеница младе хришћанске вере која је још имала живо сећање на Христа. Међутим, овакав став и тумачење осветљава само једну страну медаље, због тога што је чињеница о непосредном и личном познању Христа доступна и данас у Тајнама Цркве. Јер „Христос је исти јуче и данас и сутра“, по речима Апостола Павла и познање је утемељено на истини Цркве која је у времену, али идентитет црпе из вечности. То значи да су Оци када је у питању антрополошка перспектива сагледавали тајну човека у тајни Богочовека. Оци су, као аутентични људи, посматрали човека не какав је он сада у историјској перспективи већ су сагледавали човека у есхатолошкој слави синова и кћери Божијих. Лично искуство обожења које је Оцима давало аутентични педагошки печат учитеља и педагога духовног живота, открива свевременост и актуелност Отаца у сваком периоду историјског хода Цркве. То значи да, ако тражимо у делима Отаца педагошке основе васпитања и образовања, потребно је да Оце не посматрамо као издвојене познаваоце људске душе и психологе који нам могу помоћи на индивидуалном плану, већ као сведоке есхатолошке истине о човеку која се остварује унутар Цркве.

Борбе са страстима и свим несавршенствима биолошког идентитета као покушаји да се смртно преживљавање индивидуе превазиђе, откривају реалан простор и могућност остваривања личносног постојања у заједници светих са Светом Тројицом. Светост је истовремено и историјска и есхатолошка категорија. То значи да је сада и у овом историјском времену унутар литургијског искуства, могуће свецелосно опитовати есхатолошку стварност јединства са Светом Тројицом. То јединство је обожење, односно охристовљење и усиновљење Оцу у Христу Исусу, дејством Светога Духа, као позив и призив на сарадњу и остваривање слободу унутар заједнице. Ван Цркве се слобода, љубав и живот опитују као фрагменти или делићи пуноће коју нуди живот са Светом Тројицом. Породица, друштвени живот и целокупна делатност човека на плану индивидуалне потраге за надахнућем су у суштини потрага за пуноћом коју човеку даје заједница са Светом Тројицом. Реалност заједнице са Светом Тројицом је дело Христово, али увек као заједница Светог Духа, и отуда се у богослужењу Цркве истиче овај тријадолошки карактер непрестаним понављањем славословља Светој Тројици. Благодат Господа нашег Исуса Христа, Љубав Бога Оца и заједница Светога Духа (2 Кор 13,13) постају садржај живота верних као искуство јединства Цркве, односно Црква својим јединством са Светом Тројицом открива пуноћу и изобиље живота као љубав и слободу. Основна карактеристика есхатолошког надахнућа Цркве јесте управо слобода од сваке врсте ограничености творевине. То не значи да се укида или негира тварност, већ творевина добија своју истинску пуноћу у заједници Тела и Крви Христове у Новом Адаму, који је пуноћа и савршенство целокупне творевине, како видљиве тако и невидљиве. Дакле, савршенство се опитује у личносном и саборном искуству надахнућа и живота којим верни партиципирају у тајни Цркве, као тајни будућег и вечног јединства у љубави и слободи

преображене творевине, обесмрћене вечним божанским енергијама. Те енергије су управо оно надахнуће које дарује Свети Дух у Цркви, јер се Црква конституише Светим Духом као Тело Христово увек када се служи Света Литургија. Тиме се есхатон опитује као реално и стварно надахнуће које је доступно свим члановима Цркве. Ово надахнуће је предокус вечности као љубав и радост у пуноћи живота. Преображени и надахнути есхатолошким искуством, хришћани своје историјско живљење не темеље на обезблагађеној творевини и природном натурализму који сведочи смрт, већ живе по заповестима Божијим имајући непосредно искуство светости. На тај начин, искуство есхатона представља темељ етике и моралности, односно подвижништва и здраве аскезе која не презире твар већ је преображава у нови однос даривања и уздарја, љубави и слободе.

Закључак

Савремени човек, трагајући за надахнућем, делује саобразно својој природи и најдубљим потребама. Надахнуће може бити „природно“, односно натуралистичко ако је окренуто творевини, и може бити истински природно ако је окренуто есхатону који је доступан делатношћу Светога Духа. Црква која уводи човека у есхатолошку реалност постојања даје сваком трагању и потреби за надахнућем пуноћу и савршенство. На тај начин, остварује се човеково назначење и открива тајанствена лепота Божијег образа у човеку, као образа који се у заједници функционално потврђује као слобода у Светом Духу.

Обожење и савршенство се опитују у заједници са Светом Тројицом као светост личности пресазданих и преображених у синове и кћери Божије, који својим црквеним начином постојања у Богу достижу подобје Свете Тројице, односно обожење по благодати. Надахнут Светим Духом, човек бива истински човечан, односно васпитан и нахрањен вечним Божијим савршенствима и енергијама у Христу оваплоћеном и очовеченом ради обожења људи у заједници са Оцем. Тријадолошки и црквени начин живота даје надахнућу онтолошки садржај, који човека као обожену личност чува од индивидуалних и психолошких, демонских и лажних утицаја парадуховности која за коначну и есхатолошку последицу има пакао, који је немогућност општења и заједнице са Светом Тројицом. По речима Јанараса, „истина о Тројичном Богу јесте одговор Цркве на живот и смрт; то је расветљење тајне постојања, открочење могућности за истински живот, слободан од времена и пропадљивости“ (Јанарас 2000: 60). Живот добија пуни смисао као потреба за надахнућем само ако је у односу који је исконска потреба човека за Богом. Бити у суштинском односу са Богом је остварење Цркве као надахнуће, као заједница слободе и љубави која је коначно назначење човека. Црквена антропологија, која је неодвојива од тријадологије и еклисиологије, представља сведочанство вечности која је суштинско обележје личног познања Исуса Христа. Надахнуће Светога Духа у Христу Исусу и познање Оца који је суштински и вечни узрок надахнућа, силе и благодати Свете Тројице искуство је обожења којим се открива есхатолошка слава човека као бога по благодати.

Библиографија

Извори

- Свети Василије Велики (2016). *Домајски сјиси*. Нови Сад: Беседа.
- Свети Григорије Богослов (2001). *Празничне беседе*. Требиње-Врњачка Бања: Манастири Хиландар, Острог, Тврдош и Братство Св. Симеона Мироточивог.
- Свети Јован Дамаскин (1997). *Источник знања*. Никшић: Јасен.
- Свети Серафим Саровски. (2000). „О стварању Адама и животу у рају“, у: С. Ј. Роуз, *Православни њојлед на еволуцију*. Цетиње: Светигора, стр. 180-182.
- Свети Симеон Нови Богослов (2008). *Адамов њрех и наше искуљење*. Београд-Шибеник: Истина.

Литература

- Брија, Ј. (1999). *Речник ѡправославне ѡеолоѡије*. Београд: Хиландарски фонд при Богословском факултегу СПЦ.
- Јанарас, Х. (2000). *Азбучник вере*. Нови Сад: Беседа.
- Јевтић, А. (1993). *Трајање за Христѡм*. Београд: Трајна радна заједница „Храст“.
- Капсанис, Г. А. (2004). *Обожење – Циљ човековој живоѡи*. Београд: Задужбина Светог манастира Хиландара.
- Левитски, Н. (1995). *Светѡи Саровски Сѡарац Серафим*. Манастир Хиландар.
- Мајендорф, Ц. (1989). *Визанѡијско боѡсловље*. Крагујевац: Каленић.
- Софроније, Архимандрит (1996). *Видеѡи Боѡа као шѡо јестѡе*. Манастир Хиландар.

Church as an Inexhaustible Source of Inspiration

Summary. The experience of life with the Holy Trinity inside Church's sacraments is realized as an inspiration or grace of the Holy Spirit. The Church builds her identity upon the acts of the Holy Spirit who makes Christ present in Liturgy and personal experience of the faithful, while realizing freedom, love, and life in Eucharistic unity with the Holy Trinity, with the world, and amongst ourselves. In this way, it is not only the eschatological truth of the deified man that is being uncovered, but also the truth of the Triune God as the God of Love.

Keywords: Deification, Holy Trinity, grace, inspiration, freedom, love, eternal life, creation, Church, community.